

Dr. Feleky István

(bíró, Kúria)

A büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre

I. A vizsgálati témát a Kúria elnöke határozta meg a 2017. évre [a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 29. § (1) bekezdés 2. mondat].

A téma meghatározása megtörtént. Mégis érdemes legalább utalni rá, hogy a bíróságnak a büntetés-végrehajtással kapcsolatos szerepe az utóbbi évtizedek során folyamatosan bővült, és jelenleg már olyan széleskörű, amire indokolt figyelemmel lennünk. A téma áttekinthetősége mellett szól még az is, hogy a büntetés-végrehajtási ügyek száma igen jelentős, és a büntetés-végrehajtási bírói gyakorlatra vonatkozó vizsgálatnak hosszabb ideje nincs még előzménye sem.

A büntetés-végrehajtási bíró szerepe egyértelműen megnőtt, és – ami ugyancsak fontos – a határozataival szemben sokáig szűkre szorított jogorvoslati jog biztosítása általánossá vált. A táguló másodfokú felülbírálattal értelemszerűen szélesedett azon bírák száma, akik ezzel a jogterülettel foglalkoznak. Az ítélkező bíró jogerő utáni feladatai viszont szükségszerűen átkötődnek, illetőleg helyenként találkoznak a büntetés-végrehajtási bíráskodás mezsgyéjével.

Egyelőre egyetlen kérdés előzetes kiemelése önmagában jelezheti, hogy bizvást számíthatunk megoldandó elvi problémára is, hiszen a másodfokú felülbírálatot továbbra is ugyanaz a törvényszék végzi, amelyik a jogorvoslattal támadható büntetés-végrehajtási bírói határozatot hozza. A megjelölt kérdés ugyan a törvényalkotásra tartozik, de érdeklődéssel várjuk, hogy miként vélekednek erről a bíróságok.

II. 1. Az Alaptörvény értelmében a Kúria a legfőbb bírósági szerv [25. cikk (1) bekezdés 2. mondat], és a konkrét ügghöz kötött feladatain [25. cikk (2) bekezdés] túl biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét [25. cikk (3) bekezdés].

A jogalkalmazás egységének biztosítását szolgáló eszközök egyike szerint a Kúria joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát [Bszi. 24. § d) pont].

Ez a tevékenység a korábbi igazságügy-minisztériumi vizsgálatok reinkarnációjának tűnhet, mégis alapvető differencia, hogy nem más mond rólunk valamit, hanem mi mondunk magunkról valamit. Nem jelentéktelen a különbség. Ezt mondják hatalom-megosztásnak.

2. A Bszi. 24. § d) pontjában hangsúlyos a „feltárja és vizsgálja” megfogalmazás, ugyanis azt jelenti, hogy a vizsgálódás alá vonást – persze a vizsgálat keretében – megelőzi a bírói praxis megismerésének a folyamata.

Ehhez képest a joggyakorlat-elemző csoport vezetőjének, illetőleg a csoportnak a vizsgálat elindítása előtt lehet hipotézise, ami azonban a jelen igen sajátos tárgykörben általában látenciában tartandónak tűnik, ami végül megerősítést nyerhet, avagy cáfolathoz is vezethet.

3. A vizsgálandó tárgykör tekintetében a sajátosság nem más, mint az, hogy a vizsgálódásra hivatott Kúriának a büntetés-végrehajtási bírói gyakorlatról általában nincsenek ismeretei.

Mondhatni ez a jogterület „föl sem ér” a Kúriáig. Ugyanezzel a helyzettel találkozott már korábban a szabálysértési bíráskodással foglalkozó joggyakorlat-elemző csoport.

A büntetés-végrehajtási bíráskodás további sajátossága, hogy – szemben a szabálysértéssel – egészében törvényszéki szinten funkcionál, mondhatni a törvényszéki szintre bezárt, s ezáltal közvetlen érdemi tapasztalatai kizárólagosan a törvényszékeknek vannak.

Az ítélőtáblák és a Kúria pedig a büntetés-végrehajtási bíráskodás területén egyedi ügyben mindössze valamely bíróság kizárásával és/vagy illetékességi összeütközés okán az eljáró bíróság kijelölésével foglalkozik. A Kúria a megjelölt ügyekben már észlelte pl. utólagos büntetés-végrehajtási bírói eljárás kapcsán a büntetés-végrehajtási bíróra irányadó általános [Bv.tv. 50. § (2) bekezdés] és különös (Bv.tv. 71. §) illetékességi szabályok közötti eltévelygést (Bkk.II.1598/2016/4.), vagy ugyanezen probléma megjelenését súlyosítva azzal, hogy negatív illetékességi összeütközés mellett mindkét bíróság elmulasztotta a határozathozatalt is, nemhogy két jogerős bírósági végzés állt volna rendelkezésre az eljáró bíróság kijelöléséhez, ami a Bv.tv. 51. § (6) bekezdése alapján megmutatta a Bv.tv.-ben vagy más törvényben nem szabályozott körben a büntetőeljárás szabályok megfelelő alkalmazásának hiányosságát is (Bkk.II.1873/2016/4.).

E kérdésekben nyilvánvalóan vizsgálni kell, hogy az ítélőtáblák és a Kúria gyakorlata egybeesik-e.

A büntetés-végrehajtási bíráskodás tapasztalatai, illetőleg dilemmái csak részlegesen kerülnek megtárgyalásra – kollégiumaik számára döntően elő nem írt, infor-

mális belátása alapján – ítéletáblai, vagy ítéletábla által koordinált regionális szinten. A Kúria egyebekben természetesen szerez bizonyos intézményes ismeretet a büntetés-végrehajtási bíráskodásról, elsődlegesen a büntető kollégiumvezetők félénként tartott országos tanácskozásain való részvétel folytán, ahol erre vonatkozó kérdésekre keresünk, és adunk válaszokat.

Szóval a Kúria által egyedi ügyekből egy igencsak kevésbé ismert jogterület szükségképpen feltárást igényel, s csak aztán jöhet az elmélkedés.

III. 1. A Kúria elnöke kijelölte a joggyakorlat-elemző csoport vezetőjét, és további négy kúriai bíró tagját. Így: dr. Feleky István bíró (vezető); dr. Molnár Gábor Miklós tanácselnök, dr. Csák Zsolt bíró, dr. Somogyi Gábor bíró, dr. Soós László bíró (tagok).

A joggyakorlat-elemzés eleve a Kúria jogköre. Magát a vizsgálatot a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja végzi. A joggyakorlat-elemzés produktumát, az összefoglaló véleményt a Kúria Büntető Kollégiuma hivatott elfogadni. Mindebből következően minden döntés, így az összefoglaló vélemény tervezetének véglegesítése a joggyakorlat-elemző csoport öt kúriai bírójának a feladata.

2. A csoport vezetője a megfelelő működtetés érdekében a legkisebb létszám, a jogterületen való jártasság, a vizsgálatok során szerzett ismeretek és a személyes bizalom elvei alapján döntött a joggyakorlat-elemző csoport munkájába bevonandók köréről.

A megjelölt elvek értelmében a segítségre hívtak: dr. Nyíri Zoltán tanácselnök (Székesfehérvári Törvényszék), dr. Idzigné dr. Novák Marianna Csilla tanácselnök (Fővárosi Törvényszék), Benczéné dr. Viczián Katalin bíró (Debreceni Törvényszék), prof. dr. Vókó György igazgató (Országos Kriminológiai Intézet), dr. Bánáti János ügyvéd (Magyar Ügyvédi Kamara elnöke), Schmehl János bv. vezérőrnagy (Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese), dr. Szűcs András osztályvezető ügyész (Legfőbb Ügyészség, Büntetés-végrehajtási Törvényességi és Jogvédelmi Osztály). Az Országos Bírósági Hivatal delegáltja: dr. Lőrinczy Attila kollégiumvezető-helyettes (Fővárosi Törvényszék).

3. A kibővített joggyakorlat-elemző csoport létszáma tehát tizenhárom fő. Ez kellő operativitást biztosít.

IV. 1. A vizsgálat tárgya.

A vizsgálat a büntetés-végrehajtási bíró eljárásának kérdéseire összpontosít. Feladatunk elsődlegesen nem a hatályos jog kritikája, hanem az azt alkalmazó büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat feltárása, és elemzése. Ez nem jelenti azt, hogy a hatályos jogra nem tehetünk észrevételeket, s ha annak szükségét látjuk, meg is teszük.

2. A vizsgálat tárgyköre.

Vizsgálандóak:

a) a büntetés-végrehajtási bíró eljárásának általános szabályai (Bv.tv. 50–51. §);

b) a reintegrációs őrizetes ügyek (Bv.tv. 61/A–D. §);

c) az ügyész tevékenységének vannak-e szabályozási vagy gyakorlati akadályai;

d) a védelem joga [Bv.tv. 3. § 15. pont; 11. § (1)–(4) és (7) bekezdés] érvényesül-e (ezen belül: hány ügyben volt meghatalmazott vagy kirendelt védő, ugyanabban az ügyben a két forma találkozásának megoldása), vannak-e szabályozási vagy gyakorlati akadályai.

Megválaszolandó továbbá:

e) a büntetés-végrehajtási bírói végzés elleni fellebbezés elbírálása kapcsán kifogásolható-e, hogy a törvényszék másodfokú tanácsa jár el;

f) a jogerős büntetés-végrehajtási bírói végzések a törvényesség érdekében benyújtott jogorvoslaton [Bv.tv. 51. § (5) bekezdés] és az utólagos büntetés-végrehajtási bírói eljáráson (Bv.tv. 71. §) túl más rendkívüli jogorvoslattal (perújítás, felülvizsgálat) korrigálhatóak-e;

g) az enyhébb végrehajtási szabályok (Bv.tv. 104. §) és az enyhébb végrehajtási fokozat [Bv.tv. 115. § (1)–(2) és (4) bekezdés] alkalmazásának van-e esetleges sorrendisége.

3. A vizsgálat ügyköre.

Meg kell vizsgálni valamennyi 2015–2016. években jogerősen befejezett reintegrációs ügyet. Egyebekben a 2016. I. félévében jogerősen befejezett büntetés-végrehajtási ügyeket (Bv.tv. 3. § 1. pont). Ezért – amennyiben elengedhetetlenül szükségesnek mutatkozik, és van rá megfelelő gyakorlat – legfeljebb észrevételezhetőek az alábbi 2017. január 1. napjától hatályos büntetés-végrehajtási bírói eljárások: kártalanítási eljárás az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekből eredő sérelem orvoslására [Bv.tv. 70/A–B. §]; az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti panasz alapján megtett intézkedésről és az átszállításról hozott határozat felülvizsgálata (Bv.tv. 75/A. §).

A törvényszékek a saját lajstromuk alapján válasszák ki a büntetés-végrehajtási bíró saját eljárásban jogerősen befejezett büntetés-végrehajtási ügyeket; az ítéletáblák a törvényszékek lajstromai alapján válasszák ki a másodfokon jogerősen befejezett büntetés-végrehajtási ügyeket, valamint a saját lajstromuk alapján válasszák ki a kizárásos és/vagy tisztán kijelöléses ügyeket; a Kúria a saját lajstroma alapján válassza ki a kizárásos és/vagy tisztán kijelöléses ügyeket. Valamennyi vizsgáló bíróság legfeljebb annyi ügyet válasszon ki, amennyi a továbbiakban kerül meghatározásra.

4. Iratbeszerzés.

Az ügyiratokat a vizsgálatot végző bíróság szerezze be, hivatkozva a vizsgálat tényére.

5. A vizsgálat kérdésköre.

A 2. pontban megjelölt tárgykörbe tartozó ügyekben felmerült, a gyakorlat számára vitás és fontos kérdések felvetését, és azok kellően megokolt megválaszolását várjuk. A vizsgálandó ügyek ésszerű számbeli limitje önmagában nem feltétlenül elegendő ehhez, ezért helyes megoldásnak tartjuk, ha adott esetekben kitérnek a vizsgálat körén kívül eső ügyekben szerzett tapasztalataikra. Így volt ez korábbi más témájú joggyakorlat-elemzések során is.

6. A vizsgálat végzője, a vizsgálandó ügyek száma és a vizsgálandó ügyek kiválasztásának módja.

A törvényszék vizsgálja meg a büntetés-végrehajtási bíró saját eljárásában jogerősen befejezett minden reintegrációs őrizetes ügyet, továbbá az Szv. lajstromból 20, az F. lajstromból 20 és a Bv. lajstromból 20 ügyet.

Az ítéletábla vizsgálja meg a törvényszék által másodfokon jogerősen befejezett minden reintegrációs őrizetes ügyet, továbbá törvényszékenként a lajstromokból 20–20 ügyet és saját lajstromából minden kizárásos és/vagy kijelöléses ítéletáblai ügyet.

A Kúria vizsgálja meg saját lajstromából minden kizárásos és/vagy kijelöléses kúriai ügyet.

Amennyiben az ügyek száma nem éri el a meghatározott limitet, további vizsgálatot nem kérünk.

A vizsgálatot végző bíróság az adott lajstromból úgy választhatja ki az ügyeket, hogy lajstromszámuk 2016 első napjával kezdődjék, és értelemszerűen megbontatlan lajstromszámsorban legyenek.

7. Adatolás.

A vizsgálatról számszerű adatolást általában nem várunk. Az Országos Bírósági Hivatal ugyanis nyilvánvalóan megfelelő tájékoztatást adhat a büntetés-végrehajtási ügyek érkezési számának alakulására. Ezt azonban a joggyakorlat-elemző csoport az utóbbi tíz évre maga szerzi be.

Amennyiben valamely bíróság mégis ennek szükségét látná, közölhet adatokat (a jelentésbe foglaltan).

A vizsgálatot végző bíróságok azonban feltétlenül jelöljék meg, hogy ténylegesen hány ügyet vizsgáltak. Az ítéletáblák jelentései ennek megfelelően azt mutassák ki, hogy az illetékességi területükön működő törvényszékek és maguk összesen hány ügyet vizsgáltak.

A célzott ügyszám a vizsgálat jelentős merítését teszi lehetővé, ami növeli a hitelességét.

8. A vizsgálat ütemezése.

A kibővített joggyakorlat-elemző csoport 2017. március 24-én tartandó alakuló ülésén határozza meg a vizsgálat – beleértendő a belső munkamegosztás – munkatervét, és a feladatok ütemezését.

A törvényszékek és ítéletáblák büntető kollégiumainak felkérésére legkésőbb 2017. május elején kerülhet sor.

A kibővített joggyakorlat-elemző csoport a további üléseit szükség szerint tartja. Feltehetően 2017. július 14-én lehetőség nyílik a büntetés-végrehajtási bíráskodás múltját és jelenét feldolgozó tudományos szemléletű munka, az ügyészi, a védői és a büntetés-végrehajtási álláspont, valamint a vizsgálatot megalapozó egyéb részanyagok (országos ügyforgalmi adatok, jogegységi határozatok, kollégiumi vélemények, közzétett bírósági döntések, alkotmánybírói döntések, Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései) megismerésére.

A törvényszékek büntető kollégiumvezetői a vizsgálatot végezzék el, a saját (kollégiumuk) álláspontját is fejtsék ki, s jelentésüket 2017. szeptember 1. napjáig (papír alapon és elektronikusan odt. formátumban) küldjék meg az illetékes ítéletábla büntető kollégiumvezetője részére.

Az ítéletáblák büntető kollégiumvezetői a törvényszékek jelentéseit foglalják egybe, a saját (kollégiumuk) álláspontját is fejtsék ki, s az ekként összegzett és a saját vizsgálatukra vonatkozó jelentésüket 2017. november 1. napjáig (papír alapon és elektronikusan odt. formátumban) küldjék meg a joggyakorlat-elemző csoport vezetője részére. A törvényszékek jelentéseit ne továbbítsák.

A jelentésekhez mellékelhetőek alaposan kidolgozott, jelentősnek talált, elvi tartalmú határozatok.

A joggyakorlat-elemző csoport 2018. január 19-én első olvasatban, majd 2018. január 26-án második olvasatban megtárgyalja az összefoglaló vélemény tervezetét.

A joggyakorlat-elemző csoport kúriai bírái 2018. február 15-ig elfogadják az összefoglaló vélemény véglegesített tervezetét.

9. A kúriai vizsgálat során támaszkodni kívánunk például és mindenekelőtt a Legfőbb Ügyészség által végzett vizsgálatok tapasztalataira, megállapításaira, aminek megjelenítését várjuk a Legfőbb Ügyészség képviselőjétől.

Ugyancsak azt várjuk a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának és a Magyar Ügyvédi Kamara képviselőitől, hogy ne csupán az egyéni tapasztalataikat, megállapításaikat

érvényesítsék az egyes kérdésekben adandó állásfoglalásaik kialakításában.

Vagyis e három szerv képviselője – ha van – lehetőleg intézményes álláspontot közvetítsen. A vizsgálat ütemezése erre megfelelő időt biztosít a számukra.

10. A vizsgálat – az ismertettekből kitűnően – ambiciózus, de kivitelezhető, amint azt már megmutatták a védői jogok bíróság előtti érvényesülésével és a szabálysértési bíráskodással foglalkozó kúriai áttekintések.

Az utalt joggyakorlat-elemzések abban is követendőnek mutatkoznak, hogy a legfontosabb alapkérdésekre koncentráltak, ugyanakkor nem hártották el egyes másodlagos jelentőségű kérdések – igényelt – megválaszolását sem.